

6. naše příroda KONFERENCE

Louky, pastviny trávníky – konference Naší přírody 2020 netradičně

Text: Jan Moravec

Loňský rok konferencím a podobným akcím věru nepřál. Přesto se 6. konference Naší přírody, věnovaná významu, údržbě a obnově trvalých travních porostů, uskutečnila. Akorát, že v on-line formátu.

Velký prostor byl věnován obnově luk. Ekologickou obnovu travních porostů v celé šíři problematiky (na orné půdě i na degradovaných stanovištích, od spontánní sukcese přes výsevy až po speciální opatření, jako třeba odstranění eutrofizovaných půdních horizontů...) shrnul hned v zahajovacím příspěvku Karel Prach z Jihočeské univerzity. Neopomněl ani důvody, proč louky vlastně obnovovat – od argumentů biodiverzitních (jak doložil na příkladu výzkumu ze Šumavských plání, na sekundární bezlesí je vázáno až 2/3 všech vyskytujících se druhů), přes důvody zemědělské (produkce kvalitní píče) a půdoochranné (zabránění eroze) až po otázky estetické (komu by se nelíbily procházky po rozkvetlých loukách plných motýlů). Opakovaně zdůraznil skutečnost, že údržba obnovených luk musí být trvalá; v případě jejího přerušení společenstva velmi rychle degradují. Za zaznamenání jistě stojí i varování před kostřavou rákosovitou, která je součástí

řady osevních směsí, avšak působí expanzivně a potlačuje ostatní druhy.

Marie Straková z firmy Agrostis Trávníky se věnovala jednak přípravě (nejen regionálních) osiv, jednak obnově trávníků výsevem. Představila praktické zkušenosti se sběrem semen, připomněla rozdílnou výtěžnost u různých druhů rostlin a důležitost poznání optimální zralosti semen. Co se následné údržby vysetých ploch týče, pokud se nemá složení porostu postupně měnit ve prospěch trav na úkor dvouděložných bylin, je třeba první seč provádět v době pící zralosti trav, tedy v době jejich kvetení (obvykle od konce května do půlky června). Jde o dobu, kdy byly louky tradičně sekány, neboť v té době je tráva nejlépe zkrmitelná. Samozřejmě zde může nastat problém s požadavky jiných skupin organismů, vyžadujících pozdější seč; pak je nutno hledat nějaká kompromisní řešení. Hodně prostoru ve vlastní přednášce i následné diskusi bylo věnováno také problematice vytrvalých

plevelů (širokolisté šťovíky, pcháče...) při zakládání trávníků a jejich tlumení za pomoci tzv. odplevelovacích sečí. A ještě jeden praktický postřeh – vůči investorům i veřejnosti je vhodné, když jsou ve směsích pro obnovu květnatých luk či trávníků i zajímavě kvetoucí „pionýrské“ rostliny, které vykvetou již první rok po výsevu.

Bohaté zkušenosti z druhého způsobu obnovy luk, tedy ploch zarostlých v důsledku sukcese dřevinami, prezentovala **Ivana Jongepierová** z Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty alias Pozemkového spolku Čertoryje. Ivana je sice známější jako propagátorka regionálních osevních směsí a obnovy luk na orné půdě (je mimo jiné celostátní garantkou tohoto programu v ČSOP), ale i odkřovování pozemků se její organizace věnuje již pětatřicet let. V počátcích byly tyto akce realizovány převážně ve spolupráci s dobrovolníky, v současnosti je snaha zapojit

- ▲ Právě probíhá první blok přednášek – přednáší Michal Perlík, v křeslech na diskuzi čekají Martin Střelec a Karel Prach ve společnosti moderátora Michala Bartoše
- ▼ Studio BEA Channel se postaralo o profesionální a bezproblémový běh on-line streamu. Děkujeme!

v maximální míře místní lidi, zejména vlastníky pozemků a hospodáře. Zajímavým postřehem je, že na řadě lokalit se některé vzácné druhy rostlin (například orchideje) ve velkém množství objevily těsně po vyčištění pozemku od křoví, následně – po zapojení travinobylinného porostu – došlo k jejich úbytku (inu, v krajině jsou potřeba všechna sukcesní stadia!). Přednášející mluvila i o problému s likvidací vyřezané dřevní hmoty. Pokud není zájem o dřevo (štěpku) na topení, je jednou z možností jeho pálení na místě. Dnes je tento způsob často odsuzován, ale zkušeností pozemkového spolku je, že i spáleniště (která samozřejmě musí být mimo botanicky cenné části lokality) jsou zajímavým a v krajině dnes chybějícím biotopem, mimo jiné pro specifické druhy „ohništních“ hub. A také (stejně jako mnozí další přednášející) zdůrazňovala důležitost monitoringu při jakýchkoli obnovních zásazích.

Zástupci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR poreferovali o obnově luk ve dvou specifických prostředích – v krasové oblasti a nad hranicí lesa. **Marie Kotyzová** popisovala anabázi se zatravňováním pozemků nad jeskyněmi a v okolí závrtů Moravského krasu. Smyslem těchto zásahů je ochrana podzemních krasových jevů, kterým škodí průnik hnojiv a pesticidů z intenzivně obhospodařovaných polí do podzemí. Proto byla v roce 2019 změněna zónace CHKO Moravský kras – první zóny byly vymezeny tak, aby mimo jiné tvořily 200 m široké pásy nad všemi jeskyněmi a 30 m kruhy od krajů všech závrtů. Povinností vlastníků, samozřejmě kompenzovanou náhradou újmy za vyloučení orné půdy z produkce, bylo tyto plochy zatravnit. Právě jednáním s vlastníky a uživateli pozemků – nakonec úspěšnými – byla věnována většina přednášky.

Jindřich Chlapek mluvil o alpínských trávnících v Hrubém Jeseníku. Jak už název přednášky napovídá, je kolem této problematiky stále více otázek než odpovědí. Ta základní otázka, zda jde o primární bezlesí, které je vhodné nechat v bezzásahovém režimu, anebo bezlesí sekundární, které – chceme-li zachovat zdejší

druhovému bohatství – vyžaduje aktivní management, je již zdá se zodpovězena. Změny v posledním půlstoletí, kdy po ukončení horské pastvy plochy borůvčí drasticky vytlačují druhově bohaté alpínské trávníky, i archivní záznamy o vypalování nejvyšších partií hor přinejmenším od 15. století svědčí o druhé alternativě minimálně pro většinu území. Otázkou však zůstává, jak by takový management na takto rozlehlých plochách měl vypadat. A nové otázky se objevují. Například v posledních letech dosud nevysvětlené plošné odumírání trav.

Jakub Těšitel z Masarykovy univerzity přinesl na konferenci téma využití poloparazitických rostlin při potlačování expanzivních a invazivních druhů. To, že kokrhely pomáhají v boji s třtinou křovištní, se už pomalu dostává do širšího ochránářského povědomí. Třtina je obzvláště úporná expanzivní travina, jeden z nejvýznamnějších druhů ohrožujících biodiverzitu ve střední Evropě. Její stařina se velmi špatně rozkládá, takže brání vzcházení jiných rostlin. Zvířata se jí (snad s výjimkou koní) vyhýbají, takže pastva není pro její eliminaci příliš využitelná. Funguje sice velmi intenzivní sečení, ale to zase poškozuje jiné druhy rostlin i živočichů. Ovšem kořenový poloparazit kokrhel dokáže v kombinaci s klasikou dvojí sečí omezit množství třtiny až o 90%. V současné době probíhají experimenty i na využití jiných druhů zárazovitých rostlin k podobným účelům. Nadějně vypadá například využití kokrhele luštince a zejména černýše rolního při potlačování invazivního zlatobýlu obrovského, zdravínku jarního na astříčku kopinatou či všivce bahenního (při správné kombinaci s managementem) pro potlačování rákosu na slatiništích.

Problematiku pastvin a pastvy zastupoval především příspěvek **Lucie Ambrožové** z Biologického centra AV ČR. Věnovala se problému zcela zásadnímu, přesto stále zůstávajícímu poněkud na okraji zájmu – vlivu antiparazitik na biodiverzitu. Především samozřejmě na diverzitu koprofágního hmyzu, ale následně například i na ptáky, které se tímto hmyzem živí, jako je dudek či chocholouš. Jádrem problému je v tom, že řada látek využívaných pro léčení parazitóz

hospodářských zvířat zůstává ještě kratší či delší dobu v trusu a tam působí negativně na nejrůznější druhy organismů trusem se živící. Buď je zabíjí rovnou, nebo snižuje jejich životaschopnost, omezuje jejich rozmnožovací schopnosti a podobně. Rozhodně neplatí, že jakékoli antiparazitikum je problém, bohužel zrovna ty nejrozšířenější – tzv. makrocyclické laktony – jsou zároveň těmi nejnebezpečnějšími (byť i mezi nimi lze rozlišit „lepší“ a „horší“). Konvenční pastevní chovy se zcela bez antiparazitik neobejdou, ale je řada způsobů, jak jejich vliv minimalizovat, například odparazitováním v zimním období, kdy hmyz na pastvinách není, či ve stájích alespoň tři týdny před vyhnáním na pastvinu. Ještě lepší je pochopitelně parazitózám předcházet, například dostatečnou rozlohou pastvin, častějším přeháněním mezi pastvinami, výběrem vhodných plemen či střídáním různých druhů zvířat na pastvině.

I několik dalších příspěvků by se dalo nazvat „entomologickými“, byť nebyly zdaleka jen o hmyzu. **Vláda Hula** z Mendelovy univerzity představil vikvovité rostliny neboli leguminózy jako jeden z klíčových prvků diverzity hmyzu. Demonstroval to na příkladu motýlů. Řada vikvovitých jsou superhostiteli, na nichž se vyvíjí až desítky druhů motýlů, zároveň jsou všechny významným zdrojem nektaru. Dosevy leguminóz, například čičorky pestré či štírovníků (samozřejmě mimo botanicky cenné lokality) tak může být výraznou podporou biodiverzity. Na něj navázali popisem jednoho konkrétního projektu – návratu modráska vičencového do pražského Prokopského údolí za pomoci výsevů a managementu vičence ligrusu – **Michal Knapp** a **Tomáš Kadlec** z České zemědělské univerzity. **Michal Perlík** z Jihočeské univerzity přednášel o žahadlových blanokřídlých (včely, vosy, kutilky...), především

v prostředí městských trávníků. Podstatné pro jejich výskyt jsou zdroje nektaru a hnízdní substráty. Dostatek nektaru lze zajistit cílenými výsevy květnatých pásů, zextenzivněním seče (nemulčovat, to vede k eutrofizaci porostu) či mozaikovou sečí. Hnízdní substráty jsou velice rozdílné dle nároku jednotlivých druhů. Oproti ploše živných rostlin stačí velmi malé, musí však být v rozumné doletové vzdálenosti bez bariér (což mohou být zarostlé či zastavěné plochy). Poznámkou z praxe k mozaikovým sečím bylo konstatování, že lidé reagují pozitivněji na neposečené plochy tvaru kruhu či nějaké bubliny, než vynechaných pásů; ty na ně často působí jako nedodělaná, špatně odvedená práce.

Trávníky ve městech jsou v posledních letech velmi frekventovaným tématem mnohých veřejných diskusí. Nejde ani tak o to, zda sekat či nesekat, ale zejména kdy a jak sekat. Zúžit problematiku městských trávníků jen na sekání by však byla chyba. Zajímavých otázek je zde mnohem víc, jak připomněla **Katarina Ruschková**, vedoucí jihlavského odboru životního prostředí. Krom praktických příkladů různých opatření, šitých vždy na míru tomu kterému místu (neexistuje univerzální řešení!) mluvila i o komunikaci s obyvateli. Zajímavým postřehem například je, že často opakovaný argument o nemožnosti zextenzivnění péče o městské trávníky kvůli alergikům lze eliminovat přeměnou klasických trávníků na květnaté louky, kde je výrazně menší podíl trav a tedy i alergenů. Tam, kde si občané stěžují na špatnou průchodnost cest kvůli vysoké trávě, stačí obsekat pásy podél cesty, není nutné rovnou posekat celý porost. A podobně... Každopádně nutné je s občany nebojovat, ale spolupracovat, vysvětlovat, hledat kompromisy.

Na konferenci nechyběly ani příspěvky, týkající se financí. **Martin Střelec** ze spolku Juniperia

Videozáznamy a prezentace přednesených referátů budou dostupné přes elektronická abstrakta na www.konference-priroda.cz (o spuštění vás budeme v časopise informovat), kde je stále k vidění i historie předchozích ročníků.

▲ Těšíme se, že se s vámi setkáme na dalším ročníku konference, na kterém nyní pilně pracujeme

otevřel problematiku zemědělských dotací. Představil možnou alternativu k současným dotacím navázaným na striktně danou sadu podmínek, které zemědělec musí splnit. Tou jsou tzv. platby za výsledek. Nehodnotí se, co (kdy) přesně zemědělec udělal, ale v jakém stavu jeho pozemky jsou. Například podle počtu vyskytujících se referenčních druhů. Požadovaný výsledek však může být stanovený nejen z pohledu ochrany biodiverzity, ale například i vzhledem k ochraně půdy před erozí či k zadržování vody. Jde o nástroj, který nechává zemědělci mnohem volnější ruce, na druhou stranu se výsledky obtížněji hodnotí. Každopádně, v nějaké podobě dnes fungují platby za výsledek například ve Francii, Nizozemí, Rakousku, Švýcarsku či některých státech Německa. **Roman Barták a Ivana Mariánková z ČSOP**

Onyx se podělili o zkušenosti s programem LIFE Nature, který je významným, byť u nás ne příliš často využívaným zdrojem financí pro ochranu a údržbu cenných (samozřejmě nejen travobýlinných) biotopů. Zkušenosti mají bohaté, nejsou spolurealizátory hned tří projektů, zaměřených mimo jiné na obnovu pastvy cenných stepních lokalit. Proto se přednáška krom informací o vlastních projektech hodně zabývala i praktickými radami, jak takové projekty podat a s jakými úskalími je třeba počítat při jejich realizaci.

Nakonec se přes všechna úskalí podařilo konferenci uskutečnit s téměř kompletním programem. Co chybělo, přestože bylo původně domluveno (a velmi mě to mrzí), je vystoupení nějakého hospodáře, zemědělce, tedy pohled „z druhé strany“. Ale není všem dnům konec, takže někdy příště. Pevně věřím, že již opět tváří v tvář. Smekám klobouk před kolegy z Naší přírody, že dokázali vše v neustále se měnící situaci takto zajistit, ale přeci jenom, bez osobních setkání, bez diskusí při svačině, bez navazování nových kontaktů je konference jen poloviční.

Velké poděkování patří společnosti NET4GAS, již tradičnímu partnerovi konferencí Naší přírody, bez jejíž sponzorské podpory by se konference nemohly konat, Olomouckému kraji za poskytnutou dotaci a společnosti BEA channel, která zajistila zázemím i technicky celý on-line přenos akce. Záznamy všech přednášek včetně diskusí, které byly navzdory formátu bohatší než obvykle, budou v průběhu roku zpřístupněny pro širokou veřejnost na webu www.konference-priroda.cz. O jejich uvolnění bude časopis Naše příroda informovat. ■

GENERÁLNÍ PARTNER

PARTNER

ZÁŠTITA

SPOLUPRÁCE

Sluňákov

Centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.